

Nationella minoriteter i Sverige

00:13

Titelskylt

Nationella minoriteter i Sverige

00:18

Sverige är ett land som historiskt har *formats* av att människor har flyttat in och ut, och ibland runt inom landet. Kulturer, traditioner och språk har blandats under *tusentals* år.

00:33

I den här filmen ska vi lära oss lite om varje *nationell minoritet* i Sverige – och vi ska även få en sammanfattning över våra nationella *minoritetsspråk*.

00:49

Kapitelskylt

Vad är en nationell minoritet?

00:56

För att en grupp ska kunna få status som en **nationell minoritet** i Sverige, måste gruppen uppfylla fyra krav:

01:04

1. Att gruppen har en tydlig **samhörighet** och *skiljer* sig i antal från den dominerande befolkningen i landet.

01:13

2. Att gruppen har en egen kultur, religion, ett eget språk, eller traditioner – som inte heller *delas* med den *övriga* befolkningen.

01:24

3. Har en tydlig vilja att *behålla* sin egen *identitet*.

01:31

4. Har historiska eller långvariga band med Sverige.

01:42

Sveriges nationella minoriteter har funnits i Sverige under **lång** tid. Ändå har de ofta utsatts för kränkningar och diskriminering.

Nationella minoriteter i Sverige

01:53

Idag finns det lagar som ska *skydda* och *hjälpa* varje nationell minoritet att behålla sin *kultur* och sina *traditioner*.

02:01

I Sverige räknas fem grupper som nationella minoriteter:

Judar,
romer,
samer,
sverigefinnar
och **tornedalingar**.

02:17

Kapitelskylt

Nationella minoritetsspråk

02:23

Det finns fem **nationella minoritetsspråk** i Sverige.

För att ett språk ska klassas som ett nationellt minoritetsspråk måste bland annat språket *skilja* sig från majoritetsspråket och ha talats i Sverige i mer än **hundra** år.

02:39

Idag har de nationella minoritetsspråken **rättigheter**. Till exempel så har en elev rätt att få lära sig språket som modersmål i skolan.

02:51

De nationella minoritetsspråken är:

finska,
jiddisch,
meänkieli,
romska
och **samiska**.

Nationella minoriteter i Sverige

03:02

Vi ska nu titta lite närmare på dem:

03:05

Finska har talats *länge*, i flera hundra år, över hela Sverige – tack vare Sveriges och Finlands långa gemensamma relation och historia.

03:18

Jiddisch är ett *judiskt* språk, som en del svenska judar känner samhörighet med.

Men det är inte så många judar i Sverige som kan jiddisch.

03:30

Hebreiska är ett judiskt språk som bara används i judiskt **gudstjänstliv**, främst i synagogan – och är *inte* ett nationellt minoritetsspråk.

03:43

Meänkieli kallades tidigare för *tornedalsfinska*. Det är ett språk med olika varieteter och dialekter, som har sitt ursprung i norra Sverige.

03:56

Romska är också ett språk som talats länge i Sverige. Romska, eller **romani**, finns i många varieteter och man kan kalla språket för *romani chib*, som är en benämning för *alla* romska språk. Romska används mest av romer, men *alla* romer talar inte språket.

04:15

Samiska finns i flera olika språkvarieteter, och vissa av dem talas av så få människor att samiska språk har varit utrotningshotade. Många samer talar *inte* samiska alls.

04:32

Minoritetsspråken *ägs* inte automatiskt av **en** särskild minoritet.

Till exempel så kan samer i Tornedalen ha *meänkieli* som sitt modersmål. Och **finska** romer i Sverige har ofta **finska** som sitt modersmål, ibland *tillsammans* med romani chib.

04:52

Då har de också rätt enligt lagen att få läsa *två* minoritetsspråk som modersmål i skolan!

Nationella minoriteter i Sverige

05:01

Länge var minoritetsspråken diskriminerade i Sverige. Till exempel var det en gång i tiden **inte tillåtet** för barn att prata *samiska* eller *finska* i skolan. Och **staten** rekommenderade förr att man **inte** ens skulle prata finska *hemma* med sin familj.

05:19

Vissa av våra ord har vi fått från våra minoritetsspråk. Från **romani** har vi till exempel fått ord som "**Tjej**", alltså *flicka*... "**vischan**" som är *landsbygden*... och "**jycke**" som betyder *hund*!

05:39

Kapitelskylt

Samer

05:44

Samer har funnits i Norden *länge*, och är också ett **urfolk** i Sverige. De *kan* härstamma från människor som levde i norra nordnorden redan för 10 000 år sen!

05:58

För att räknas som *urfolk*, eller *ursprungsbefolkning*, måste gruppen ha levt i ett område *långt innan* det fanns något officiellt *land* eller *stat* på platsen.

06:13

Sápmi är ett namn som används för att beskriva *området* där samer bor, men *sápmi* kan också användas som begrepp för själva *gruppen samer*.

06:26

Under 1500-talet började samer att mer omfattande tämja vilda **renar** och med tiden blev samer kända som duktiga **renskötare**.

06:36

Samisk **kultur** bygger till stor del på renskötsel. Det finns än idag samer som arbetar med renskötsel, men de är inte så många.

Nationella minoriteter i Sverige

06:49

Samer fick kämpa länge för sina **rättigheter**. Förr tog staten deras mark och de ansågs som **mindre värda** än andra människor. Än idag finns konflikter mellan t.ex. gruvbrytning och renskötsel.

07:06

Samer blev ofta **diskriminerade** och barnen sattes i speciella skolor.

07:13

Redan under början av 1900-talet började samer **organisera** sig för att kunna påverka statliga beslut och för att **stoppa diskrimineringen**. Och sedan 1993 finns **Sametinget**, vars medlemmar väljs av samer i allmänna val.

Det är också en statlig myndighet, som arbetar med frågor som rör samer.

07:36

Idag pratar inte alla samer samiska, och de som har samiska rötter bor *över hela* Sverige, inte bara i Sápmi.

07:49

Kapitelskylt

Judar

07:45

Judar finns i *många* länder. **Judendomen** är en religion. Men man kan vara jude *utan* att tro på Gud – judar kan känna en *samhörighet* med varandra ändå – genom att ha samma historia, kultur och traditioner.

08:11

Judendomen är en religion som har funnits i ungefär 4 000 år, så judar har funnits väldigt länge.

08:23

För ungefär 1 000 år sedan började judar behandlas allt sämre världen över. Till exempel var det många kristna som anklagade judarna för att vara de som hade **dödat Jesus**.

Nationella minoriteter i Sverige

08:37

Judar *diskriminerades* och *trakasserades* – de fick till exempel inte äga någon *egen mark*.

08:45

Sverige förbjöd till och med judar att få flytta hit.

Inte förrän under 1700-talet fick judar tillåtelse att bo i **vissa** svenska städer.

08:59

1774 kom den första juden till Sverige som fick bosätta sig här *utan* att **konvertera**, alltså byta religion, till kristendomen. Han hette Aaron Isaac och flyttade hit från Tyskland.

09:14

Antalet rättigheter ökade sakta och 1870 fick judarna *samma* rättigheter som andra svenska medborgare.

09:24

Men under början av 1900-talet blev fördomarna mot judar starka i Europa igen, inte minst genom Tysklands nazistiska politik och propaganda.

Och under andra världskriget dödades **sex miljoner judar** av nazisterna, bland annat i *koncentrationsläger* som Auschwitz.

09:47

Idag finns det i Sverige judiska församlingar och synagogor – men även föreningar och äldreboenden som drivs av och för svenska judar.

10:05

Kapitelskylt

Romer

10:09

Romer har sitt ursprung ungefär där Indien och Pakistan ligger idag.

Man tror att de kom till Europa under 1200-talet.

I Sverige har romer funnits sedan åtminstone början av 1500-talet.

Nationella minoriteter i Sverige

10:29

Romer finns över hela världen, och de har behandlats *illa* nästan överallt. Och än idag behandlas romer ofta som om de vore mindre värda än andra människor.

10:45

I Sverige fick romer förr inte bostäder och barnen fick inte gå i skolan. Därför var de tvungna att resa runt från plats till plats.

10:55

1914 **förbjöds** romer att flytta till Sverige.

11:03

Under **andra världskriget** dödades många romer, bland annat i nazisternas koncentrationsläger.

11:16

På 1960-talet började rättigheterna förbättras. Då fick romska barn börja gå i svensk skola, och romer kunde få bostäder.

11:28

Här i Sverige finns det idag flera *olika* romska grupper, som:
svenska romer,
finska romer,
resande romer
och **utomnordiska romer.**

11:41

Men *än idag* diskrimineras romer i Sverige. Därför är det många romer som inte vill visa att de är romer. Man berättar inte det – och vågar inte visa stolthet över sitt språk eller sin kultur. Man är rädd för att bli illa behandlad.

11:59

Inom EU arbetar man för att förbättra romernas situation runt om i Europa. Även i Sverige finns många föreningar och organisationer som arbetar för romers rättigheter.

Nationella minoriteter i Sverige

12:16

Kapitelskylt

Sverigefinnar

12:22

Det som idag är Finland och det som idag är Sverige, var fram till 1809 tillsammans **kungariket Sverige** under sex hundra år.

12:32

Folk som pratade svenska levde i områden som senare blev Finland, och folk som pratade finska levde i områden som idag ligger i Sverige. Så är det fortfarande.

12:46

Men, vi hoppar nu fram till **1900-talet**:

Under **andra världskriget** *attackerade Sovjetunionen*

Finland. Då skickades omkring 80 000 *finska barn* till **Sverige**.

De kallas för *de finska krigsbarnen*.

13:04

Efter kriget, efter flera år i Sverige, hade många barn glömt sina *finska* liv, och vissa föräldrar i Finland ville, eller kunde inte, ta tillbaka sina barn. Det ledde till att ca 7 000 av de finska barnen som hade skickats till Sverige, **stannade kvar** här efter andra världskrigets slut.

13:27

Flera **hundra tusen** finländare flyttade till Sverige från 1950-talet och in på 70-talet. Då var *Finlands* ekonomi *dålig*, medan Sverige *växte* och behövde arbetare.

13:41

Många diskriminerades, till exempel för att de inte kunde prata "ren" svenska. Vissa flyttade **tillbaka** till Finland så småningom – men det var också många som *stannade* i Sverige.

13:54

Sverigefinnar kallas de som är bosatta i Sverige och har **finskt** modersmål och en finskspråkig kultur, oavsett om de flyttat till Sverige *nyligen* eller om familjen levt här i hundratals år.

14:08

Sverigefinska Riksförbundet bildades 1957 för att verka för de finsktalande i Sverige.

Nationella minoriteter i Sverige

14:20

Kapitelskylt

Tornedalingar

14:25

Efter kriget mellan Ryssland och Sverige **1809** tog Ryssland den **östra delen** av kungariket Sverige. 1917 blev detta område det som idag är det självständiga **Finland**.

14:40

Gränsen som ritades upp 1809 gick längs Muonio älv och Torne älv – rakt igenom Tornedalen – ett område där folk pratade finska på båda sidor av älven.

14:54

Idag är **Tornedalingar** en nationell minoritet i Sverige. Tornedalingar har rötter ungefär längs med Torne älvs dalgång och i nordligaste Lappland.

15:06

Många tornedalingar kan *tala* språket ***meänkieli***, men man måste *inte* kunna språket för att vara tornedaling.

15:15

Idag finns tornedalingar över hela Sverige, som de andra nationella minoriteterna.

15:23

Det har inte alltid varit lätt för tornedalingar. Svenska myndigheter försökte länge att "*försvenska*" tornedalingarna.

15:34

Barnen fick till exempel inte prata meänkieli i skolan och skolbiblioteken fick inte köpa in böcker på finska. Men det började bli bättre från 1950-talet och framåt, när barnen fick börja prata finska i skolan igen – åtminstone under rasterna...

Nationella minoriteter i Sverige

15:53

1981 bildades **Svenska Tornedalingars Riksförbund** som idag arbetar för att tornedalingarnas kultur och språk ska kunna bevaras.

Kapitelskylt

Sammanfattning

I den här filmen har vi lärt oss om de nationella minoriteterna i Sverige: **Samer... judar... romer... sverigefinnar...** och **tornedalingar**.

Vi gick även igenom de nationella minoritetsspråken: **finska... jiddisch... meänkieli... romska ...** och **samiska**.

Vi lärde oss att minoriteterna har diskriminerats i Sverige under historien...
och att minoritetsspråken ibland inte ens varit tillåtna att talas i skolan.

Men idag finns det många organisationer som arbetar för minoriteternas rättigheter!